

δὲν ἔχουμε μουσική, παραβιάζοντας κληροδοτήματα προσωρισμένα γιὰ μουσικούς διαγωνισμούς. Καὶ ὅμως τὸ Ὁδεῖο μας διορίζει τοὺς κ.κ. Ψάχο καὶ Μαρσίκ, τὸν ἕναν ὄχι συνθέτη, τὸν ἄλλον ὄχι ρωμό, ν' ἀποθησαυρίσουνε τὰ δημοτικὰ μοτίβα, δηλαδὴ νὰν τὰ καταστρέψουνε· γιατί κ' ἑκατὸ φωνόγραφοι (sic) δὲ θὰ μπορέσουνε νὰν τὰ σώσουνε. Καὶ ὅμως ὁ Καλομοίρης κι ὁ Βάρβουλγης σπουδαζοῦνε μὲ δικὰ τους χρήματα, ὁ ἕνας στὴ Βιέννα ὅπου πάει ξανά, κι ὁ ἄλλος στὸ Παρίσι ὅπου μένει. Καὶ ὅμως τὸ Ὁδεῖο μας εἶναι πλουσιώτατο· κ' οἱ Βούλγαροι ποὺ δὲν ξέρω ἂν ἔχουνε στὴ Σόφια Ὁδεῖο πλουσιώτατο, ὅπως ἐμεῖς στὴν Ἀθήνα πλουσιώτατο, κάτω ἀπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ κ. Νάζου, στέλνουνε δυὸ νέους βούλγαρους στὸ Κονσερβατουὰρ τοῦ Παρισιοῦ νὰ σπουδάσουνε ἄρμενία. Πόσους ἄλλους καὶ σὲ πόσες ἄλλες περιοχὲς δὲ ἔχουνε στ' ἄλλα καλλιτεχνικὰ κέντρα; *O' est éccœurant!*

Ἀφοῦ ὅμως τὰ λόγια μας δὲν τὰ λαβαίνουνε ὑπ' ὄψη τους οἱ ἐπίσημοι, ἄς περιοριστοῦμε στὸ θέμα μας κι ἄς χαιρετίσουμε τὴν ἐμφάνιση τοῦ νέου μουσικοῦ με ἀληθινὴ συγκίνητη.

Γι' ἀργότερα ὑπόσχομαι στὸ Νουμά μελέτη γιὰ τὸ ἔργο τοῦ κ. Μανώλη Καλομοίρη.

Παρίσι. 2. VII. 1910.

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΟΝ κ. ΠΑΛΛΗ

Ὁ κ. Ἀλέξ. Πάλλης ἔλαβε τὰκόλουθα γράμματα. Τὸ πρῶτο τοῦ στάλθηκε ἀπὸ ἕνα λιμάνι τῆς Ἀνατολῆς.

30 τ' Ἀπρίλη 1910.

Σεβαστέ μου κ. Πάλλη,

Τίς προάλλες ἔλαβα ἕνα πακέτο μὲ ἑγγλέζικα πούλια πάνω καὶ ἀποροῦσα πῶς μοῦρχονται βιβλία ἀφ' τὴν Ἀγγλίαν χωρὶς νὰ παραγγεῖλω καὶ πῶς μοῦ τὰ στέλνει, ὅτε ἀνοιξα καὶ μὲ πολλὴ χαρὰ καὶ ὄχι λίγη περηφάνεια, εἶδα πῶς μοῦ τᾶττελνε ὁ Πάλλης μας! Μόνο ἕνα αὐχαριστῶν σὰς γράφω, σύντομο, μὰ ποὺ λέει πολλά.

Θαρρεῖτε καὶ πῆρα καινούριο κουράγιο, μὲ τὰ βιβλία αὐτά, γιὰ τὸν ἀγῶνα π' ἀναλάβαμε ἐμεῖς οἱ ἀνάνοιοι κοντὰ στοὺς «Γίγαντες» μας. Λέω ἀναλάβαμε, γιατί πρέπει νὰ ξέρετε ὅτι 4—5 παλληκάρια εἶδω πέρα, ἐκάμαμε ἕνα ἀδερφάτο γιὰ νὰ δουλέψουμε γιὰ τὴ γλυκειὰ καὶ λεβέντικη γλῶσσα μας, καὶ νὰ μᾶς χωρίστε ποὺ δὲ σὰς τὸ γράψαμε ὡς τώρα, γιατί περιμέναμε νὰ κάνουμε τὸν κανονι-

σμοῦ, γιὰ νὰ πηγαῖνουμε μὲ πρόγραμμα καὶ ὄχι στὰ κουτουροῦ.

Μὰ δὲ σὰς φαίνεται, κ. Πάλλη, πῶς κάματε ἄπληγμα νὰ μοῦ στείλετε βιβλία; Γιατί ὅπως σὰν παραχαδέψης τὸ παιδί πέρνει πιότερα μούτρα, ἔτσι κ' ἐγὼ ἤθελα καὶ κατ' ἄλλο ἀκόμα...τὴ μετάφρασή σας τοῦ Εὐαγγελίου, γιατί δὲν τὴν ἔχει κανένας μας καὶ μᾶς χρειάζεται γιὰ νὰ σπάρῃ ὁ διά(β)ολος καὶ λιγάκι τοὺς καθαρευουσιάνους μας ἰδῶ.

Σὰς εὐχαριστῶ ἀπὸ τώρα.

Φτάνει, θαρρῶ, ποὺ σὰς ἐνόηλησα τόσο καὶ σὰς παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε τὴ διαβεβαίωση τῆς μεγάλης ἐχτίμησής μου καὶ τοῦ πολλοῦ σεβασμοῦ μου.

Σμύρνη, 17 τοῦ Μάη 1910.

Ἀγαπημένε δάσκαλε,

Μὴ σοῦ φανῆ παράξενο ποὺ ἕνας ἀγνωστος σοῦ γράφει μὲ τόσο θάρρος. Μὰ τῆνομά σου ἀκούστηκε παντοῦ, κι' ἐγὼ μανθάνοντας τίς ιδέες σου γιὰ τὴν ἑμμορφή γλώσσα, σ' ἐγάπησα χωρὶς νὰ σε ξέρω, χωρὶς νὰ σε ξέρω σὲ πῆρα γιὰ ἕνα μεγάλο εὐεργέτη τῆς δοξασμένης πατρίδας μας ποὺ στελεάζει κάτω ἀπὸ τίς ἀλυσσιδες τῶν σαχλῶν δασκάλων. Νὰ ποῖο μ' ἔκαμε νὰ σοῦ γράψω. Δὲν μποροῦσα νὰ ἡσυχάσω, κάθε μέρα κάθε νύχτα μ' ἔτρωε ἡ ἰδέα, ἡ σκέψη πῶς πρέπει νὰ σοῦ γράψω καὶ νὰ σοῦ ὁμολογήσω τὸν θαυμασμό μου καὶ τὴ μεγάλη ἀφοσίωσή μου γιὰ τὸ κοπιαστικὸ ἔργο ποὺ ἀρχίσατε, Σὺ καὶ ὁ Ψυχάρης, τὸ ξεκαθάρισμα τῆς γλώσσας μας ἀπὸ τίς σαπίλες τῆς δασκαλικῆς. Ἄχ καὶ πότε θὰ τελέψει αὐτὸ τὸ ἔργο!

Θάτανε τελεμένο ἂν δὲν εἶχαμε αὐτὰ τὰ χοντρόμυαλα ποὺ δὲν θένε νὰ καταλάβουνε ποῖο εἶναι τὸ ἑμμορφο, τὸ καλό. Κι' αὐτὸ τὸ ἴδιο ἔχομε κι' ἐμεῖς ἰδῶ στὴ Σμύρνη ἀπὸ μιὰ ἐφημερίδα, τὴν «Ἑσπερινὴν» τοῦ Γ. Πονηρίδη, ποὺ κάνει δημοσηφίσματα γιὰ τὴ γλῶσσα καὶ γράφει ἄρθρα ἀποκαλώντας μας ἐθνοκτόνους, προδότας τοῦ ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας κλπ. Σ' αὐτὸ τὸ μεγάλο διωγμὸ ποὺ μᾶς κάνουν αὐτὲς τίς μέρες ἀπὸ Σένα γυρεύουμε θάρρος. Γράψε μου καὶ γράψε μου γιατί θὰ τὸ θεωρήσω μιὰ μεγάλη μου τιμὴ. Θὰ θεωρῶ τὸ γράμμα σου σὰν φυλαχτὸ μου. Γράψε μου, ἀπάντησέ μου σὲ παρακαλῶ.

Κι' ἂν δὲν σοῦ κάνει κόπο, ἂν θές νὰ μοῦ δώσης δύναμη γιὰ τὸ μέλλο, στείλε μου κανένα βιβλίον νὰ διαβάσω.

Στείλε μου τὴν Ἰλιάδα Σου καὶ τὸ Βαγγέλιο μας, στείλε μου καὶ τὸν «Ταμπουρά καὶ Κόπανο» (ἔτσι θαρρῶ εἶναι ὁ τίτλος τῶν ποιημάτων σου),

γράψε μου τήν τιμή τους και μέ τήν πρώτη περισταση σου τὰ στέλνω. Ἀκόμα ἂν θές σύστησέ μου κάμποσα βιβλία δικά μας νά διαβάσω.

Μέ πολλή ἀγάπη, θαυμασμός
κι' ἀπέραντη ἀφοσίωση,...

ΦΥΛΛΑΔΕΣ

ΤΟΥ ΓΕΡΟΔΗΜΟΥ*

Σ'

ΚΑΙ ΛΙΓΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΚΑΦΕ

Ἄν μπαίναμε μαζί του, θά πεθαίναμε ἀπό πείνα διπλή. Κ' ἴσως ἡ ψυχική θά εἶταν ἡ μεγαλύτερη. Ἄς τὰ ποῦμε πάλι: πίνοντας τὸν καφέ μας ἀπ' ἔξω ἀπ' αὐτὸ τ' Ἀττικὸ ζαχαράδικο.

... Εἶναι τώρα ὡς ἑκατὸ χρόνια ποῦ τραβάει ὁ δασκαλισμός ἀπὸ τὴ μιὰ, κ' ἡ ἀλήθεια ἀπὸ τὴν ἄλλη. Κι ἂν εἶτανε μονάχα νά διδάσκεται ὁ δασκαλισμός στὰ Σχολεῖα, τὸ σκινὶ θάσπανε τώρα και πολὺν καιρό. Μὰ γιὰ τὴν κακὴ του τὴ μοῖρα τὸ Ἔθνος, ὅ,τι ἔβαλε κάτω τὸ καριοφύλλι, δὲν εἶχε χέρια γιὰ πέννα! Καὶ μήτε διάθεση δὲν εἶχε νά σπάνη τὸ κεφάλι του μέ γραψίματα και μέ διαδόματα—μόνο ἀπὸ τὴ βιάση, του νά τὸ ρίξῃ στὴν ἀκαμωσιὰ και ἴσὸ γλέντι, ἀφῆκε σὲ χέρια δασκάλων τὸ ἱερώτερο πρᾶμα ὕστερ' ἀπὸ τὴ θρησκεία,—τὴ φιλολογία του. Ποίημα ἔβλεπε; Δάσκαλος ἢ δασκαλοπαῖδι: τὸ εἶχε γραμμένο. Κι ἂν δὲν τὸ γράφε δάσκαλος, ἐκεῖνος τῆκρινε, τὸ στεφάνωνε ἢ τὰφόριζε. Ἱστορία; Δάσκαλος, ἢ δασκάλου κοπέλλι κι αὐτὴ. Πραμῦθι ἢ δράμα; Πάλι αὐτὸς μᾶς τὸ σκάρωνε και τὸ δράμα και τὸ παραμῦθι. Ἔνας τους μονάχα ἔτυχε νάχη μέσα του ρωμισούνη και τέχνη ἀληθινή, και πήγανε νά τονε φᾶνε. Ἄρον μάρον τὸν ξορίσανε στὸ νησί του. Ὅλο τὸ Ἔθνος στὸν ὦμο τους τὸ πήρανε. Τὸ πνίξανε μέσα στὴν καταχνιά τους ὅτι ἄρχισε νάνεσαινή. Ὅτι γεννοβολοῦσε ἡ πέννα τους, μέσα στὴ γραμματικὴ τους εἶτανε βουτημένο, σὰν μέσ στὸ κερί κομμάτι φτίλι, κι αὐτὸ δανεικό. Καὶ τί μπορούσανε νάχουνε δικό τους! Ἄφοῦ ἄλλο δὲ συλλογιούνταν παρὰ τὸ τί εἶπε τὸ δεῖνα μεγάλο κεφάλι, και τὸ τί ἔγραψε τὸ τάδε, ποῦ καιρός νά καθίσῃ και νά ρωτήσῃ και τὸ δικό του τὸ κεφαλάκι ὁ δάσκαλος, ἴσως μαθὲ τοῦ πῆ κι αὐτὸ κατιτίς!

Καθίσανε λοιπὸν οἱ φίλοι στὴν Ἔδρα τους, και θέσπισαν: Πῶς τὸ μέτρο πρέπει νά εἶναι ἔτσι, ἢ «λύσις» ἔτσι, ἢ «κάθαρσις» ἔτσι. Φυσικὰ τοὺς νόμους αὐτοὺς τοὺς ἔσπρωναν γιὰ τὴν Ποίηση. Γιατὶ τὸ Ἔθνος εἶτανε νέο, κι ἄρχιζε ποίηση νά τους γυρεύῃ. Ἄξαφνα, ἐκεῖ ποῦ ἀπὸ τὴ μιὰ τὴν πλευρὰ τῆς Ρωμισούνης ὁ δασκαλισμός μετάφραζε τὸ Ρακίνα, ἢ ἐκλεθε τὸ Βερανζέρο, πετιέται ἀπὸ τὴν

ἄλλη ὡς τὰ μεσοῦρανα ἓνα μετέωρο και γεμίζει τὸν κόσμον οὐράνιες φλόγες. Μιὰ ψυχὴ θεῖα και λεύτερη, ποῦ μέ τὸν πρώτο της ἀθάνατο στίχο γκρέμησε ὅλο τὸν πύργο ποῦ πολεμοῦσαν οἱ δύστυχοι ἐκεῖνοι μανιακοὶ νά μᾶς χτίσουν ἀπὸ μουχλιασμένες περγαμηνές. Μιὰ ψυχὴ, ποῦ ἔνοιωσε μονομιᾶς ὅλη τὴν καρδιά τῆς ταλαίπωρης Ρωμισούνης, και τὴν τραγοῦδησε μέ τρόπο ποῦ ἔμεινε ἡ Ρωμισούνη μαγεμένη κ' ἐκστατική.

«Στῶν Ψαρῶν τὴν δλόμαυρη ράχη
Περπατῶντας ἢ δόξα μονάχη,
Μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλικάρια,
Και στὴν κόμη στεφάνι φορεῖ,
Γενομένο ἐπ' ὀλίγα χορτάρια,
Ποῦ εἶχαν μείνει στὴν ἔρημη γῆ».

Εἶπε ἡ ψυχὴ ἐκείνη, κι ἀνατρίχιασε ὅλο τὸ Ἔθνος ἀπὸ συγκίνηση. Πῆγε νά χαλάσῃ ὁ κόσμος. Φώναξαν οἱ δασκάλοι, φώναζε ὁ φραγκοκλέφτης ὁ Σούτσος. Τὸ Ἔθνος τὴ δουλειὰ του. Ἄλλο δὲν τραγοῦδαυσε παρὰ τὰ θεῖα λόγια τοῦ Σολωμοῦ: γιατί τὴν καρδιά του καθρέφτιζαν.

Πετιέται κατόπι ἄλλος, ὕστερ' ἄλλος. Ὁ λαὸς τοὺς ἀνέβασε ὅλους στὰ ὕψη τοῦ Παρηκσοῦ, γιατί ὁ λαὸς, ὅσο ἀλισοδεμένο κι ἂν τὸν κρατοῦσαν οἱ δεῦτεροι: τὸραννοὶ του, ἀποθαμμένοι δὲν εἶταν, και γύρευε ποίηση ζωντανή. Ἀπὸ δῶ εἶχαν οἱ δασκάλοι, ἀπὸ κεῖ εἶχανε, βάλανε στὸ χέρι τὸ Ζαλακώστα. Τοῦ δίνει: ἓνας τρομερὸς Ἀρχιμμητής τὸ Ἑλληνικὸ τὸ Λεξικὸ, τονε χαδεύει στὸν ὦμο, και τοῦ σφυρίζε: σὲ αὐτὴ πῶς ἂν κάμη τὸ νερὸ ἔδωρ και τὸ μπαρῦτι λυρίδιδα, ἂν πλουτίσῃ και τὴ φτώχεια και τὴν κάμη κι αὐτὴ πεῖναν, θά καταντήσῃ ἄλλος Αἰσχύλος, θά κερδίξῃ και τὰ βραβεῖα τοῦ Βουτζινᾶ. Εἰδεμῆ, δὲν ἔχει βραβεῖα. Κ' ἔτσι τονε μισοχάσαμε τὸ Ζαλακώστα. Ζήτησαν και τὰλλα, τὸ Φταννησιώτικο τὸ καμάρι νά τὸ σπλαθώσουν κι αὐτό. Μὰ ὁ Βαλαωρίτης, πιστὸ και δυνατόγνωμο τῆς Ρωμισούνης παιδί, τοὺς λέει, ὅχι. Σὰς δίνω τοὺς προλόγους μου, και τίς νότες μου: μὰ τὰ τραγοῦδια μου τὰ φυλάω γιὰ τὸ Ἔθνος. «Βέβαια, βέβαια! φώναξαν τότες οἱ δασκάλοι. Ἡ δημοτικὴ εἶναι ἰδιαζόντως γλώσσα ποιητικὴ».

Κ' ἔτσι, μᾶς παράδωσαν οἱ φίλοι τὸ κάστρο χωρὶς νά τὸ νοιώσουν. Ἡ μόνη φιλολογία ποῦ ἔχουμε ὡς τὴν ὥρα, και ποῦ τῆς ἀξίζει τῶνομα, εἶναι φιλολογία ποιητικὴ. Ἄρχισε τώρα κ' ἡ σειρά τῆς ἄλλης. Τὸ Ἔθνος πεινάει, και γυρεύει τώρα φαεῖ. Ζητάει νά διαβάσῃ, και διαβάζοντας νά γελάσῃ, νά κλάψῃ, νά μετανοιώσῃ, νά θυμώσῃ, ν' ἀγριέψῃ, νά πολεμήσῃ, ἂν εἶναι ἀνάγκη. Πιάνει λοιπὸν ἀπὸ τὸ λαιμὸ τοὺς μαγεῖρους ποῦ τοῦ νεροεράζανε μούμιες τόσα χρόνια, και τοὺς φωνάζει: — Γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, φτάνουν οἱ μούμιες! Ψῆστε μου κ' ἐν' ἀρνὶ στὴ σούβλα νά φάω! Δόστε μου τὴ θροφή ποῦ ζητάει ὁ πεινασμένος μου νοῦς! Χύστε αἷμα καθάριο στὶς στεγνωμένες μου φλέβες! Ρωμιὸ μ' ἔκαμε ὁ Θεός, ρωμαῖκο χῶμα πατῶ, ρωμαῖκο ἀέρα ἀνεσαίνω,—πῶς θέλετε νά τὰ χωνεύω τὰ ὀλόστεγνα ξεροπέτσια ποῦ μοῦ ξεθάβετε! Μὲ τὴ μασιὰ τὰ παίρνω και τὰ πετῶ, και ἡ μοῦ δίνετε ὅσα ἡ καρδιά μου

*) Ἡ ἀρχὴ στὸν ἀρ. 353.